

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۲۱، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷، صفحات ۵۵-۷۴

بررسی عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به مهاجرت شهری: مطالعه موردی بخش روستایی گاریزات استان یزد

علی شریفی و اکبر زارع شاه‌آبادی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۴/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۶/۷

چکیده

تمرکز بر نواحی روستایی به عنوان بخش بزرگی از نظام اجتماعی و جمعیتی که در خود ذخایر ارزشمندی از جمله آداب و رسوم اجتماعی و منابع طبیعی را نهفته دارد، به عنوان زیربنای توسعه کشور ضروری است. مطالعه حاضر به سنجش میزان گرایش ساکنان بخش روستایی گاریزات استان یزد به مهاجرت به شهر و بررسی عوامل مؤثر بر آن می‌پردازد. روش تحقیق پیمایش بوده و نمونه آماری متشکل از ۳۴۳ نفر از ساکنان ۱۵-۵۵ ساله این بخش روستایی است که به روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد. همچنین، عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به مهاجرت شهری در چهار عامل جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و دافعه روستا دسته‌بندی شد. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که متغیرهای ناامیدی از روستا، دافعه اقتصادی روستا، چشم و هم‌چشمی، سن، و تحصیلات مادر به ترتیب بیشترین اثرگذاری را بر گرایش به مهاجرت شهری دارند؛ همچنین، عوامل اجتماعی و روانی نسبت به عوامل اقتصادی در گرایش به اتخاذ تصمیم مهاجرت نقشی تعیین‌کننده‌تر دارند.

کلیدواژه‌ها: روستا، گرایش به مهاجرت، دافعه روستا، گاریزات (بخش)، یزد (استان).

* به ترتیب، کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی دانشگاه یزد؛ و نویسنده مسئول و دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه یزد
(a_zare@yazd.ac.ir)

مقدمه

پدیده مهاجرت از ابتدای تاریخ همزاد بشر بوده و از شکل اولیه آن به‌عنوان اضطراری برای بقا تا شکل‌های امروزی آن در قالب تلاشی برای ایجاد رفاه و ارتقای معیشت تکامل یافته است. مهاجرت یکی از پدیده‌های اجتماعی روز در جهان است، که در تمام جوامع اعم از توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته دیده می‌شود. امروزه، کمتر جامعه‌ای را می‌توان یافت که جمعیت آن بی‌تحرك باشد. از بارزترین نمونه‌های تحرك جمعیتی که به صورت ترك روستا برای زندگی در شهر جلوه می‌کند، مهاجرت روستا-شهری است، این نوع مهاجرت از دیرینه‌ترین و پایدارترین پدیده‌های تاریخ و تمدن بشری است که پس از انقلاب صنعتی و در عصر نوین، بسیار گسترش یافته است (۱۲). در کشورهای در حال توسعه و از آن جمله ایران نیز مهاجرت از روستا به شهر در زمره مهم‌ترین مسائل اجتماعی و اقتصادی به‌شمار می‌آید. این مهاجران هم در مبدأ و هم در مقصد مسائل و مشکلاتی را ایجاد می‌کنند، که از جمله است: بروز نابسامانی‌های متعدد ناشی از فشار بر منابع و امکانات محدود جوامع شهری، بیکاری و کم‌کاری، کمبود فضاهای زیستی و آموزشی، آلودگی هوا و محیط زیست، سالخورده و زنانه شدن نیروی کار کشاورزی، و تخلیه روستاها (۳). در گزارش سیاست‌های جمعیتی سازمان ملل آمده است که در سال ۲۰۱۳، در میان ۱۸۵ کشور، هشتاد درصد دولت‌ها سیاست‌هایی برای کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری داشته‌اند، در حالی که این میزان در سال ۱۹۹۶، ۳۸ درصد بوده است (۲۱). گرچه بسیاری از این مهاجران شرایط اقتصادی و اجتماعی روستا را مساعد برای ادامه زندگی و یا منطبق با خواسته‌ها و علایق خویش نمی‌دانند و برای کسب زندگی بهتر تصمیم به مهاجرت می‌گیرند، اما اغلب نیز در مظان اتهام‌اند. مهاجران روستا-شهری اغلب به افزایش فقر شهری متهم‌اند؛ آنها ساعات زیادی را با مزد پایین کار می‌کنند، مشاغل پرخطر و ناپایدار دارند و در معرض دامنه‌ای گسترده از مخاطرات محیطی قرار می‌گیرند (۱۸). آنچه ضروری به نظر می‌رسد، تعدیل مهاجرت‌های روستا-شهری است که این مهم نیز تنها با بررسی دقیق و موشکافانه عوامل مؤثر بر مهاجرت روستاییان به شهر و ارائه پیشنهادی لازم

به سازمان‌های ذی‌ربط برای انجام اقدامات لازم به‌دست می‌آید. نکته حائز اهمیت این است که چه‌بسا این عوامل از فردی به فرد دیگر و از مکانی به مکان دیگر متفاوت باشند و توجه بیشتر به ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی خاص مناطق و اجتماعات مختلف به‌ویژه نگرش‌ها و باورهای ذهنی افراد برای شناخت زوایای این فرایند پیچیده و مهم اجتماعی ضروری به‌نظر می‌رسد. هدف اصلی تحقیق حاضر نیز بررسی عوامل مؤثر بر گرایش ساکنان روستاها به مهاجرت شهری بوده که به‌صورت موردی در بخش روستایی گاریزات استان یزد انجام شده است.

در استان یزد، نسبت روستانشینی از بیست درصد در سال ۱۳۸۵ به هفده درصد در سال ۱۳۹۰ کاهش یافت؛ همچنین، نرخ رشد جمعیت روستایی این استان در سال ۱۳۹۰ برابر با ۱/۶۶- درصد بود (۱۷). این آمارها حاکی از آن است که روند تخلیه جمعیتی روستاهای استان یزد در اثر مهاجرت به شهرها و عمدتاً شهر یزد به‌عنوان مرکز و قطب صنعتی استان همچنان ادامه دارد. همچنین، جمعیت بخش روستایی گاریزات در سال‌های ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۹۰ به‌ترتیب ۱۰۶۹۲، ۷۷۸۹ و ۵۵۵۰ نفر بود (۱۶). این ارقام نشانگر مهاجرفرستی شدید این منطقه روستایی است. با توجه به آمارهای یادشده، مطالعه علل گرایش ساکنان روستاهای گاریزات به مهاجرت شهری درخور اهمیت و ضروری به‌نظر می‌رسد.

پدیده مهاجرت‌های روستا- شهری، به دلیل بین‌رشته‌ای بودن، موضوع بسیاری از رشته‌های علوم انسانی بوده و مطالعات گوناگون روی این پدیده صورت گرفته است، که هر کدام به جنبه‌هایی خاص از آن پرداخته‌اند. در پی، برخی از این مطالعات یادآوری می‌شوند.

کشاورز و همکاران (۷)، در بررسی عوامل اثرگذار بر مهاجرت روستایی‌ناشی از خشکسالی، بدین نتیجه رسیدند که خشکسالی، بحران کمی و کیفی آب مصرفی، ناامیدی از بهبود شرایط روستا، جست‌وجوی فرصت‌های شغلی جدید، بیکاری، عدم وابستگی درآمدی به کشاورزی و تمایل به افزایش رفاه خانوار به‌ترتیب از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر تصمیم به مهاجرت دائم خانوارها به‌شمار می‌روند؛ بنابراین، در حالی

که عوامل طبیعی و اقتصادی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده مهاجرت موقت است، نقش مجموعه‌ای از عوامل طبیعی، نگرشی، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی در مهاجرت دائم خانوارها تعیین‌کننده بوده است. پناهی و پیشرو (۱۳)، در بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت جوانان روستایی به شهر مرودشت، نتیجه‌گیری کردند که نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در مهاجرت جوانان روستایی درخور اهمیت بوده است؛ هر چند، عوامل اقتصادی نیز بی‌تأثیر نبوده است. موسوی (۱۱) به بررسی عوامل مؤثر بر تمایل روستاییان به مهاجرت به شهرها در چهار استان پرداخت. بر اساس نتایج این مطالعه، در حالی که گرایش زنان به زندگی در شهر به‌گونه‌ای معنی‌دار بیش از مردان است، این تفاوت در ارتباط با گروه‌های سنی مختلف و تحصیلات پاسخ‌گویان فاقد معنی‌داری است. طاهرخانی (۱۹)، در مطالعه خود روی مهاجرت جوانان روستایی استان قزوین، بیان می‌دارد که اگرچه انگیزه‌های اقتصادی در مهاجرت جوانان روستایی نقشی مهم دارد، اما عوامل غیراقتصادی همچون تسهیلات محلی، رضایت از محل سکونت، رفاه اجتماعی، استانداردهای زندگی، نیاز به پیشرفت، زندگی بهتر و هدف‌های ارزشی نیز به‌طور معنی‌دار انگیزه مهاجرت جوانان روستایی استان قزوین را افزایش داده‌اند.

بر پایه نتایج بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های روستا- شهری در نیجریه، بیکاری، دلایل آموزشی، دلایل خانوادگی، تسهیلات اجتماعی ناکافی، سختی کار کشاورزی و دلایل بهداشتی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر این‌گونه مهاجرت‌ها بوده‌اند؛ همچنین، در این پژوهش، برای کاستن از میزان مهاجرت‌ها، پیشنهادهایی از جمله استقرار صنایع وابسته به کشاورزی در نواحی روستایی به‌منظور ایجاد فرصت‌های شغلی برای ساکنان روستایی ارائه شده است (۵). به نظر ری (۱۴)، زمینه و بستر اجتماعی جوانان روستایی تأثیر زیادی بر تصمیم آنها به مهاجرت دارد و تصمیم به مهاجرت یک جوان روستایی نتیجه انتخاب فردی و آزادانه اوست که از طریق ساختار عادت‌های طبقه روستایی شکل می‌گیرد. شهناز (۱۵) به بررسی مهاجرت زنان بالای ده سال روستایی به شهرها پرداخت و چنین نتیجه گرفت که ازدواج زنان روستایی و داشتن همسر شهری از مهم‌ترین دلایل مهاجرت روستاییان به شهرها بوده و مهاجرت

سایر زنان روستایی نیز به علت نبود فرصت‌های شغلی برای آنهاست. زنانگ و همکاران (۲۳)، در مطالعه‌ای روی ۸۹ خانوار مهاجر روستا- شهری در چین، ثابت کردند که در نتیجه مهاجرت، برابری جنسیتی بیشتری حاصل شده و با افزایش استقلال اقتصادی همسران، برابری جنسیتی نیز افزایش یافته است؛ پس، مهاجرت را نمی‌توان برای زنان همواره یک فرصت محدودکننده و تصمیم غلط قلمداد کرد. به گفته بیلزبارو (۱)، در تحلیل عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های روستایی در چین، عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و روان‌شناختی در ایجاد مهاجرت‌های روستایی بسیار اهمیت دارند، اما شاید مهاجرت برای رسیدن به زندگی بهتر مهم‌ترین دلیل برای آغاز مهاجرت‌های روستا- شهری است.

با توجه به پیشینه تحقیق حاضر، می‌توان گفت که گرچه محققان به پدیده مهاجرت‌های روستا- شهری از ابعاد مختلف پرداخته‌اند، اما آنچه در غالب این تحقیقات مشهود است، تأکید بیش از اندازه بر عوامل اقتصادی و کم‌توجهی به مسائل اجتماعی و روانی در گرایش به اتخاذ تصمیم مهاجرت است. در این راستا، پژوهش حاضر بر آن است تا با ساخت سنجه‌هایی برای آگاهی از نگرش‌های روستاییان، به تحلیلی عمیق‌تر درباره این موضوع بپردازد.

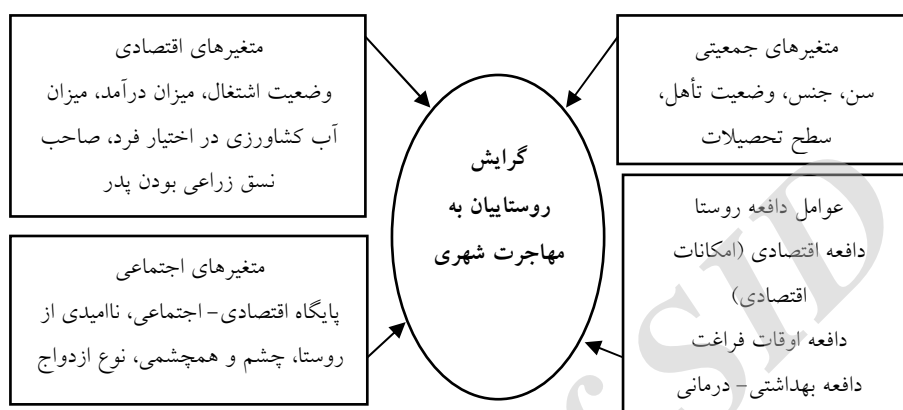
مبانی نظری

برای بیان چارچوب نظری مسئله تحقیق، از نظریه‌های جاذبه و دافعه، محرومیت نسبی و مکتب‌نوسازی و همچنین، در زمینه گرایش، از نظریه فیش باین و آیزن استفاده شده است. بر اساس نظریه جاذبه و دافعه اورت اس. لی، برآیند عوامل جاذبه مقصد و عوامل دافعه مبدأ اعم از اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سایر عوامل، در صورتی که مثبت باشد، گرایش به مهاجرت در فرد را موجب می‌شود. در این بین، موانع موجود در مهاجرت و عوامل شخصی از جمله هزینه‌های مهاجرت، ویژگی‌های روحی و روانی، نگرش‌ها و آرزوهای افراد بر این گرایش تأثیر می‌گذارند و در صورت مثبت بودن وزن عوامل محرک، این گرایش تبدیل به رفتار شده و مهاجرت شکل می‌گیرد (۶). مطابق نظریه محرومیت نسبی، رفاه و خشنودی خانوار نه تنها در گرو ارتقای وضعیت اقتصادی

است، بلکه به مقایسه آن با وضع دیگر خانوارها در اجتماع مرجع نیز بستگی دارد. اگر برخی خانوارها درآمد بیشتری داشته باشند، خانوار فقیر چه به‌طور نسبی و چه به‌طور مطلق احساس محرومیت می‌کند و انگیزه آن برای مهاجرت به همان نسبت بالاتر خواهد رفت (۱۰). صاحب‌نظران مکتب نوسازی بر این باورند که نفوذ ارزش‌های غربی و اشکال مصرف در کشورهای عقب‌مانده به ایجاد آرمان‌ها و آرزوهای جدید در میان بخش‌های پویای جامعه می‌انجامد. این تغییرات اجتماعی تعادل را در این جوامع بر هم می‌زند و چون شهرهای بزرگ آمادگی ارائه این ارزش‌های جدید را دارند، افراد برای دستیابی بدین اهداف و آرزوها بدین شهرها مهاجرت می‌کنند (۴).

در زمینه گرایش، مهم‌ترین و مشهورترین نظریه را فیش باین و آیزن ارائه کرده‌اند. به نظر آنها، رفتار در پی زنجیره‌ای از عوامل به‌وجود می‌آید. حلقه ماقبل بروز رفتار «قصد و نیت» انجام آن است. اما قصد و نیت، خود متأثر و تابع دو متغیر دیگر است، که عبارت‌اند از: ۱- گرایش به سوی رفتار: این گرایش یک متغیر فردی و شخصی است که طی آن، فرد انجام یک رفتار یا یک پدیده را از نظر خودش ارزیابی می‌کند که آیا خوب است یا بد؛ و ۲- هنجار ذهنی: هنجار ذهنی منعکس‌کننده نفوذ و فشار اجتماعی است که شخص آن را برای انجام کاری (رفتاری) احساس و ادراک می‌کند (۲). قریب به اتفاق صاحب‌نظران حوزه روان‌شناسی اجتماعی در این نکته اشتراک نظر دارند که سازه گرایش از سه جزء تشکیل شده است: ۱- جزء شناختی، اعتقاداتی است که شخص درباره موضوع گرایش دارد، شامل قضاوت‌ها، باورها، و دانستنی‌ها؛ ۲- جزء احساسی، شامل احساسات مثبت و منفی خوشایند در ارتباط با موضوع گرایش؛ و ۳- جزء رفتاری، که در واقع شخص را آماده می‌کند تا در برخورد با موضوع گرایش به‌گونه‌ای معین رفتار کند.

مدل مفهومی تحقیق با توجه به پیشینه و مبانی نظری یادشده در شکل ۱ آمده است. شایان یادآوری است که تمرکز تحقیق حاضر بر محیط روستاست و از این‌رو، سنجش متغیرهای جذب‌کننده شهری خارج از موضوع بحث بوده و مدل اورت اس. لی برای پشتیبانی نظری از متغیرهای دافعه روستایی آورده شده است.

ماخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۱- مدل مفهومی عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به مهاجرت شهری

روش تحقیق

روش تحقیق حاضر پیمایشی و ابزار اصلی آن پرسشنامه ساخت یافته مشتمل بر چهار سؤال جمعیت‌شناختی، چهارده سؤال مربوط به سنجش دافعه روستا و ابعاد آن، چهار گویه مربوط به سنجش میزان ناامیدی از روستا، سه گویه مربوط به سنجش چشم و همچشمی و سیزده گویه مربوط به سنجش سازه گرایش به مهاجرت به شهر در سه بعد شناختی، احساسی و رفتاری است.

جامعه آماری شامل افراد پانزده تا ۵۵ ساله ساکن در بخش روستایی گاریزات است. این بخش دارای ۳۱ آبادی، بیست آبادی دارای سکنه و جمعیتی برابر با ۵۵۵۰ نفر در سال ۱۳۹۰ بوده که از این میان، جمعیت افراد پانزده تا ۵۵ ساله ۳۲۰۴ نفر است (۱۶). با استفاده از رابطه کوکران ($p=0/5$ ؛ $q=0/5$ ؛ $t=1/96$ ؛ $d=0/05$ ؛ $N=3204$)، حجم نمونه ۳۴۳ نفر تعیین شد.

روش نمونه‌گیری تحقیق حاضر چندمرحله‌ای است؛ در مرحله اول، با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی سهم هر طبقه (آبادی) از حجم نمونه کل با استفاده از رابطه زیر مشخص می‌شود:

$$\text{سهم آبادی از نمونه کل} = ۳۴۳ \times \frac{\text{جمعیت آبادی}}{\text{جمعیت بخش}}$$

در مرحله بعد، با استفاده از نمونه‌گیری نظام‌مند، افراد نمونه انتخاب و پرسشنامه‌ها بین آنها توزیع شد. برای ارزیابی پرسشنامه، از اعتبار صوری و نظریات و پیشنهادها اعضای هیئت علمی متخصص در این زمینه و همچنین، برای تعیین پایایی، از پیش‌آزمون و ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفا برای متغیر وابسته گرایش به مهاجرت ۰/۸۲ و برای متغیرهای مستقل ناامیدی از روستا و چشم و همچشمی، به ترتیب، ۰/۸۱ و ۰/۷۱ و نیز برای ابعاد دافعه روستا (اقتصادی، آموزشی، اوقات فراغت و بهداشتی - درمانی)، به ترتیب، ۰/۶۴، ۰/۶۷، ۰/۷۸ و ۰/۶۹ به دست آمد.

معرفی متغیرهای تحقیق

گرایش به مهاجرت: گرایش را معمولاً نقطه بین عقیده (رفتار ذهنی) و کردار (رفتار حرکتی) می‌دانند. در فرهنگ علوم اجتماعی، در تعریف گرایش، چنین آمده است: "آمادگی درونی بالفعل برای انجام عملی است قابل رویت و به هر شیوه، باید آن را از واژه رفتار از آن رو متمایز دانست که سلوکی معمول در برخی از اوضاع و شرایط را می‌رساند." به دیگر سخن، می‌توان گفت: "گرایش کسی نسبت به چیزی عبارت از آمادگی او بر عمل، ادراک، تفکر و احساس نسبت به آن چیز است. گرایش نوعی آمادگی برای واکنش می‌باشد" (۸). پس، گرایش به مهاجرت را می‌توان آمادگی درونی بالفعل افراد برای ترک مکان سکونتگاهی خود و ورود به مکان دیگر تعریف کرد. برای سنجش این متغیر، از سیزده گویه در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای و در سه بعد شناختی، احساسی و رفتاری استفاده شده است (جدول ۱).

دافعه اقتصادی روستا: طبق نظریه راونشتین، کوچنده از مناطقی که در آن فرصت‌های (شغلی، پولی) کمتری وجود دارد، به مناطقی که فرصت‌های (شغلی، پولی) زیادتری دارد، مهاجرت می‌کند (۲۰). می‌توان این متغیر را برداشت ذهنی فرد نسبت به میزان بهره‌مندی او از شاخص‌های اقتصادی همچون شغل مناسب و درآمد کافی در روستا تعریف کرد. این متغیر از طریق سه سؤال پنج‌گزینه‌ای از بسیار کم تا بسیار زیاد سنجیده شده است: ۱- فرصت‌های شغلی موجود در منطقه خود را در چه حد می‌دانید؟، ۲- در منطقه شما فرصت‌ها و امکانات موجود برای دستیابی به درآمد کافی به چه اندازه است؟، ۳- امکان دستیابی به شغل دلخواه در روستا را در چه حد می‌دانید؟ (برای این گویه‌ها، کدگذاری معکوس انجام شده است).

ناامیدی از روستا: منظور از ناامیدی از روستا ناامیدی از بهبود و توسعه شرایط روستاست. سنجش این متغیر از طریق چهارگویه پنج‌گزینه‌ای از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق در قالب طیف لیکرت انجام شده است: ۱- وضعیت روستای ما همیشه به همین صورت بوده است و امیدی به توسعه آن نیست، ۲- در زندگی روستایی پیشرفتی وجود ندارد و برای ترقی و زندگی بهتر باید به شهر رفت، ۳- تصور ماندن در روستا برای ادامه زندگی برایم دشوار است، و ۴- زندگی روستایی تکراری و کسل‌کننده است.

چشم و هم‌چشمی: منظور نگرستن به مهاجرت به عنوان یک تحرک برتر و رقابت با دیگران برای دستیابی بدان و همچنین، تلاش برای طبیعی جلوه دادن آن است. با توجه به تعریف ارائه‌شده، برای سنجش این متغیر از سه گویه استفاده شده است: ۱- چون دوستان و آشنایان من به شهر مهاجرت کرده‌اند، من نیز باید به شهر بروم، ۲- از اینکه همسالان من به شهر رفته‌اند و من هنوز در روستا مانده‌ام، احساس بدی دارم، ۳- مهاجرت از روستای ما به شهر قبلاً نیز رواج داشته و رفتاری طبیعی است.

تحلیل اطلاعات جمع‌آوری‌شده با نرم‌افزار SPSS صورت گرفت. در تحلیل داده‌ها، از مقایسه میانگین‌ها (آزمون t مستقل) و ضریب همبستگی و برای تبیین میزان اثرگذاری عوامل بر میزان گرایش به مهاجرت به شهر نیز از رگرسیون چندمتغیره و شیوه تحلیل مسیر استفاده شده است.

نتایج و بحث

بر اساس نتایج تحقیق و با توجه به توزیع پاسخ‌گویان بر حسب گویه‌های مربوط به میزان گرایش به مهاجرت به شهر (جدول ۱)، میزان گرایش به مهاجرت در ۶۹/۷ درصد از پاسخ‌گویان متوسط یا بیشتر و در ۹۷/۱ درصد از آنها گرایش به مهاجرت به شهر ولو به میزان کم وجود داشته است. دو درصد از پاسخ‌گویان دافعه اقتصادی روستا را در حد پایین، چهل درصد در حد متوسط و ۵۸ درصد نیز در حد بالا اظهار کرده‌اند. ۵۸/۹ درصد از پاسخ‌گویان دافعه آموزشی روستا را در حد پایین، ۳۹/۹ درصد در حد متوسط و ۱/۲ درصد نیز در حد بالا دانسته‌اند. همچنین، ۲/۳ درصد از پاسخ‌گویان دافعه اوقات فراغت را در حد پایین، ۳۱/۸ درصد در حد متوسط و ۵۸/۹ درصد نیز در حد بالا دانسته‌اند. در مورد دافعه بهداشتی-درمانی نیز ۲۹/۲ درصد پاسخ‌گویان آن را در حد پایین، ۶۵/۶ درصد در حد متوسط و ۵/۲ درصد نیز در حد بالا دانسته‌اند. در مورد ناامیدی از روستا، در ۴۹ درصد از پاسخ‌گویان میزان ناامیدی از روستا کم و در ۵۱ درصد متوسط یا بیشتر بوده است. در ۳۳/۹ درصد از پاسخ‌گویان میزان چشم و هم‌چشمی کم و در ۶۶/۱ درصد نیز متوسط یا بیشتر اندازه‌گیری شده است.

همچنین، با توجه به یافته‌های توصیفی تحقیق، ۴۹/۹ درصد از پاسخ‌گویان زن و ۵۰/۱ درصد مرد بودند و با میانگین سنی ۳۱/۷ سال، در سنین ۵۵-۱۵ سال قرار داشتند؛ بازه سنی ۶۱/۸ درصد از پاسخ‌گویان ۱۵-۳۵ سال و ۳۸/۲ درصد نیز ۳۵-۵۵ سال بود. سطح تحصیلات ۲۰/۷ درصد از پاسخ‌گویان راهنمایی و پایین‌تر، ۷۴/۷ درصد دیپلم یا پایین‌تر و ۲۵/۳ درصد نیز بالاتر از دیپلم بود؛ تنها ۱/۲ درصد از پاسخ‌گویان بی‌سواد بودند. ۳۷ درصد از پاسخ‌گویان مجرد و ۶۳ درصد از آنها متأهل بودند؛ نوع ازدواج ۴۹/۵ درصد از پاسخ‌گویان متأهل خویشاوندی و ۵۰/۵ درصد نیز غیرخویشاوندی بود. از نظر وضعیت اشتغال، ۵۰/۶ درصد از پاسخ‌گویان بیکار و ۴۹/۴ درصد از آنها شاغل بودند. ۶۲/۷ درصد از پاسخ‌گویان پدر خود را صاحب زمین کشاورزی و ۳۷/۳ درصد نیز پدر خود را فاقد زمین کشاورزی اعلام کردند. از نظر میزان آب کشاورزی در اختیار، ۷۲/۳ درصد از پاسخ‌گویان دارای کمتر از دو ساعت آب در هفته و ۲۷/۷ درصد نیز این میزان را بیشتر از دو ساعت در هفته اعلام کردند. ۷۸/۱ درصد از پاسخ‌گویان درآمد ماهانه خود

را کمتر از یک میلیون و ۲۱/۹ درصد بالای یک میلیون اعلام کردند. جایگاه اقتصادی-اجتماعی ۵۱/۳ درصد از پاسخ‌گویان پایین، ۲۵/۹ درصد متوسط و ۲۲/۴ درصد نیز بالا بود (در تحقیق حاضر، این شاخص با استفاده از متغیرهای سطح تحصیلات، رتبه شغلی و میزان درآمد ماهانه افراد محاسبه شده است).

جدول ۱- توزیع پاسخ‌گویان بر حسب گویه‌های میزان گرایش به مهاجرت شهری (درصد)

کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	مؤقتاً موافقم	کاملاً موافقم	بی‌تفاوتی	گویه‌های میزان گرایش به مهاجرت شهری
۵/۵	۱۴/۳	۱۴/۳	۴۲/۶	۲۳/۳	۳/۶۴	رفتن به شهر باعث موفقیت بیشتر در زندگی می‌شود
۹/۳	۳۰/۳	۲۴/۵	۲۲/۴	۱۳/۴	۲/۵۰	به نظر من روستا بهترین جا برای زندگی است*
۱۳/۴	۲۲/۴	۲۴/۵	۳۰/۳	۹/۳	۳	برای رفتن به شهر تلاش می‌کنم
۱۲	۲۸/۹	۲۰/۱	۲۸/۶	۱۰/۵	۲/۹۷	در روستا آینده روشنی پیش روی افراد نیست
۵/۲	۱۳/۴	۱۶/۳	۴۱/۷	۲۳/۳	۲/۳۶	روستا وطن من است، پس باید اینجا بمانم و برای رشد و توسعه آن کوشا باشم*
۱۳/۷	۱۹/۲	۲۰/۱	۳۳/۵	۱۳/۴	۳/۱۴	بارها با دوستان و آشنایانم در مورد رفتن به شهر صحبت کرده‌ام
۷	۱۵/۷	۲۱	۴۱/۴	۱۴/۹	۳/۴۱	در شهر می‌توان به شغل دلخواه دست یافت
۱۰/۸	۲۵/۱	۲۰/۴	۳۰/۶	۱۳/۱	۲/۹۰	زندگی در شهر با روحیه من سازگار نیست*
۱۷/۸	۲۹/۲	۲۳/۳	۲۱	۸/۷	۳/۲۶	قصد و تمایلی به زندگی، کار و تحصیل در شهر ندارم*
۹/۹	۲۳	۲۰/۴	۳۵/۹	۱۰/۸	۲/۸۵	هزینه اقتصادی زندگی در شهر بالاست که از عهده آن برنمی‌آیم*
۵/۲	۱۸/۴	۱۵/۵	۴۱/۷	۱۹/۲	۲/۴۹	در شهر انسان‌ها نسبت به هم غریبه‌اند*
۳۴/۷	۳۴/۴	۱۸/۷	۶/۷	۵/۵	۲/۱۴	برای زندگی در شهر حاضرم همسر شهری انتخاب کنم
۱۱/۱	۱۸/۷	۱۹	۲۴/۸	۲۶/۵	۳/۳۷	حتی اگر خودم نتوانم به شهر مهاجرت کنم، فرزندانم را برای رفتن به شهر تشویق می‌کنم

* برای این گویه‌ها کدگذاری معکوس انجام شده است.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

به منظور بررسی رابطه گرایش روستاییان به مهاجرت شهری با متغیرهای مستقل، از ضرایب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده که نتایج آن در جدول ۲ آمده است. با توجه به سطح معنی‌داری روابط در این جدول، با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت که در سطح روابط دو به دو بین گرایش به مهاجرت روستایی به شهر با متغیرهای مستقل سن، درآمد ماهانه، تحصیلات والدین، میزان آب کشاورزی در اختیار، جایگاه اقتصادی - اجتماعی، ابعاد دافعه روستا (اقتصادی، اوقات فراغت، بهداشتی - درمانی)، ناامیدی از روستا و چشم و همچشمی رابطه معنی‌دار وجود دارد. همچنین، رابطه بین تحصیلات فرد و دافعه آموزشی روستا با گرایش به مهاجرت روستایی به شهر تأیید نشده است.

جدول ۲- آزمون همبستگی بین میزان گرایش به مهاجرت شهری و متغیرهای مختلف

متغیرها	نوع ضریب	مقدار ضریب	سطح معنی‌داری
سن	پیرسون	-۰/۲۴۵	۰/۰۰۰
درآمد ماهانه	پیرسون	-۰/۲۱۷	۰/۰۰۰
فرد	اسپیرمن	-۰/۰۷	۰/۱۹۶
تحصیلات	اسپیرمن	۰/۱۶۳	۰/۰۰۲
مادر	اسپیرمن	۰/۲۱۶	۰/۰۰۰
میزان آب کشاورزی در اختیار فرد	اسپیرمن	-۰/۱۴۰	۰/۰۰۹
جایگاه اقتصادی - اجتماعی	پیرسون	-۰/۲۵۷	۰/۰۰۰
اقتصادی	پیرسون	۰/۴۱۴	۰/۰۰۰
دافعه روستا	پیرسون	۰/۰۵۷	۰/۲۹۴
اوقات فراغت	پیرسون	۰/۱۴۶	۰/۰۰۷
بهداشتی - درمانی	پیرسون	۰/۱۵۰	۰/۰۰۶
ناامیدی از روستا	پیرسون	۰/۶۳۱	۰/۰۰۰
چشم و همچشمی	پیرسون	۰/۵۱۱	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در جدول ۳، نتایج حاصل از مقایسه میانگین‌های گرایش به مهاجرت در متغیرهای اسمی با استفاده از آزمون تفاوت میانگین (t مستقل) آمده است.

جدول ۳- آزمون تفاوت میانگین (t مستقل) بین گرایش به مهاجرت شهری و متغیرهای اسمی

متغیرها	مقوله‌ها	فراوانی	میانگین	مقدار t	سطح معنی‌داری
جنس	مرد	۱۷۲	۳۷/۱۱	۲/۰۰۶	۰/۰۴۶
	زن	۱۷۱	۳۸/۹۳		
وضعیت تأهل	مجرد	۱۲۴	۴۰/۳۵	۳/۹۹	۰/۰۰۰
	متأهل	۲۱۶	۳۶/۶۶		
نوع ازدواج	خویشاوندی	۱۰۹	۳۵/۱۵	۲/۹۷	۰/۰۰۳
	غیرخویشاوندی	۱۱۲	۳۸/۴۹		
صاحب نسق زراعی بودن پدر	بلی	۲۱۳	۳۷/۱۴	۲/۵۵	۰/۰۱۱
	خیر	۱۲۵	۳۹/۵۶		
اشتغال فرد	بیکار	۱۷۳	۳۹/۹۸	۴/۵	۰/۰۰۰
	شاغل	۱۶۹	۳۵/۹۷		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به میانگین‌های دو گروه زن و مرد و سطح معنی‌داری آزمون برای متغیر جنس (۰/۰۴۶)، مشخص می‌شود که گرایش زنان به مهاجرت به شهر به‌طور معنی‌داری از مردان بیشتر است. با توجه سطح معنی‌داری تفاوت بین میانگین‌های افراد مجرد و افراد متأهل (۰/۰۰۰)، مشخص می‌شود که افراد مجرد نسبت به افراد متأهل به‌طور معنی‌داری گرایش بیشتری به مهاجرت به شهر دارند. برای متغیر نوع ازدواج نیز آزمون معنی‌دار شده است؛ یعنی، افرادی که ازدواج‌های غیرخویشاوندی داشتند، به‌طور معنی‌دار گرایش بیشتری به مهاجرت از روستا داشته‌اند. نتایج آزمون t نشان‌دهنده تفاوت معنی‌دار بین میانگین‌های گرایش به مهاجرت شهری در افراد دارای پدران صاحب زمین کشاورزی و افراد دارای پدران فاقد زمین کشاورزی است، بدین معنی که این گرایش در افراد گروه اول به‌طور معنی‌داری کمتر از افراد گروه دوم است.

همچنین، مقایسه میانگین‌های افراد بیکار (۳۹/۹۸) با افراد شاغل (۳۵/۹۷) نشان می‌دهد که گرایش افراد بیکار برای مهاجرت به‌طور معنی‌داری بیشتر از افراد شاغل است. به منظور تبیین تأثیر متغیرهای مستقل بر گرایش به مهاجرت شهری، از رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام استفاده شده است. از مجموع متغیرهای واردشده، پنج متغیر ناامیدی از روستا، سن، چشم و هم‌چشمی، امکانات اقتصادی روستا (دافعه اقتصادی) و تحصیلات مادر در معادله باقی مانده‌اند که ضریب همبستگی آنها با گرایش به مهاجرت شهری برابر با ۰/۷۲۷ بوده و با توجه به ضریب تعیین (R^2) مندرج در جدول ۴، این متغیرها حدود ۵۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته (میزان گرایش به مهاجرت شهری) را تبیین کرده‌اند.

جدول ۴- عناصر اصلی تحلیل چندمتغیره به روش گام به گام برای پیش‌بینی میزان گرایش به مهاجرت شهری

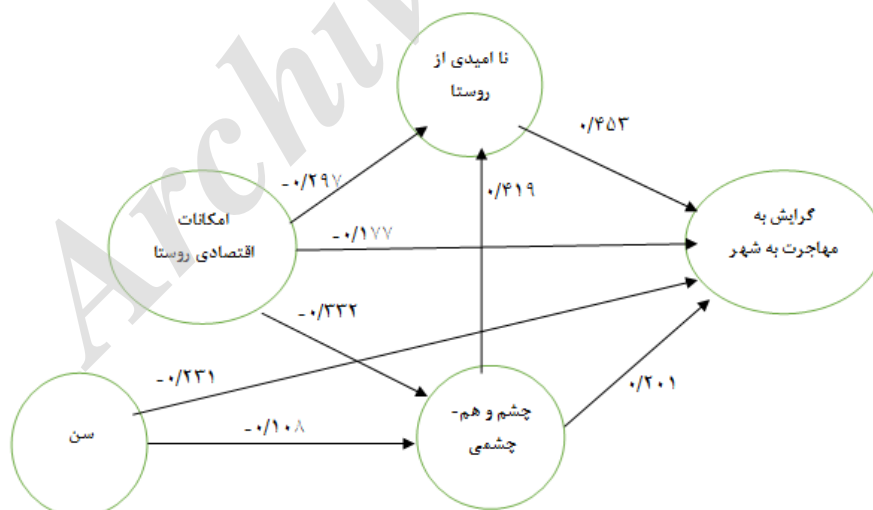
سطح معنی‌داری	t	ضرایب استاندارد (بتا)	ضرایب استاندارد نشده		متغیرهای مستقل
			B	خطای معیار	
۰/۰۰۰	۹/۶۹۹	۰/۴۵۰	۰/۹۶۸	۰/۱۰۰	ناامیدی از روستا
۰/۰۰۰	-۴/۰۱۲	-۰/۱۸۱	-۰/۱۳۰	۰/۰۳۲	سن
۰/۰۰۰	۴/۶۱۳	۰/۲۰۵	۰/۶۷۲	۰/۱۴۶	چشم و هم‌چشمی
۰/۰۰۰	-۴/۰۵۰	-۰/۱۷۱	-۰/۴۵۹	۰/۱۱۳	دافعه اقتصادی روستا
۰/۰۵۰	۱/۹۷۱	۰/۰۸۸	۰/۷۴۹	۰/۳۸۰	تحصیلات مادر
ضریب تعیین (R^2) = ۰/۵۲۹			ضریب همبستگی چندگانه (R) = ۰/۷۲۷		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همچنین، مدل رگرسیون یادشده، طبق آزمون تحلیل واریانس، خطی و معنی‌دار است؛ زیرا مقدار F برای تعیین معنی‌داری اثر متغیرهای مستقل بر گرایش به مهاجرت شهری برابر با ۷۵/۰۲ و سطح معنی‌داری $P = ۰/۰۰۰$ است.

در مجموع، طبق اطلاعات جدول ۴ و با توجه به ضرایب بتاهای استانداردشده، ناامیدی از روستا با ضریب ۰/۴۵، چشم و همچشمی با ۰/۲۰۵، سن با ۰/۱۸۱-، دافعه اقتصادی روستا با ۰/۱۷۱ و تحصیلات مادر با ۰/۰۸۸ در متغیر وابسته تأثیر می‌گذارند. ملاحظه می‌شود که ناامیدی از روستا بیشترین تأثیر را در پیش‌بینی گرایش به مهاجرت دارد. از طرفی، میزان دسترسی به امکانات اقتصادی روستا و سن تأثیر منفی و ناامیدی از روستا و چشم و همچشمی تأثیر مثبت بر گرایش به مهاجرت دارند؛ به دیگر سخن، هر چه سن و دسترسی به امکانات اقتصادی در روستا بیشتر باشد، گرایش به مهاجرت شهری کمتر و هر چه ناامیدی از روستا، چشم و همچشمی و تحصیلات مادر بیشتر باشد، گرایش به مهاجرت شهری بیشتر می‌شود.

به منظور تعیین چگونگی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، از تحلیل مسیر استفاده می‌شود (شکل ۲)؛ همچنین، در تحلیل مسیر برای به‌دست آوردن اثرات علی کل، باید اثرات مستقیم و غیرمستقیم با همدیگر جمع شوند. در جدول ۵، اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثرات کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته نشان داده شده است.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۲- تحلیل مسیر اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر گرایش به مهاجرت شهری

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که متغیر ناامیدی از روستا با مقدار ضریب $0/453$ دارای بیشترین اثرگذاری کل بر متغیر گرایش به مهاجرت شهری است. متغیر دافعه اقتصادی روستا با مقدار ضریب $0/441$ در رتبه دوم اثرگذاری کل بر متغیر وابسته قرار دارد. ضریب اثر مستقیم این متغیر $0/177$ و ضریب اثر غیرمستقیم آن $0/264$ است. رتبه سوم میزان اثرگذاری کل متعلق به متغیر چشم و همچشمی با مقدار ضریب $0/391$ بوده، به گونه‌ای که ضریب اثر مستقیم این متغیر برابر با $0/201$ و ضریب اثر غیرمستقیم آن $0/190$ است. همچنین، متغیر سن با مقدار ضریب $0/272$ در رتبه چهارم اثرگذاری کل قرار دارد. ضریب اثر مستقیم این متغیر برابر با $0/231$ و ضریب اثر غیرمستقیم آن $0/04$ است.

جدول ۵- اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر میزان گرایش به مهاجرت شهری

کل	ضرایب استاندارد شده		متغیرهای مستقل
	غیرمستقیم	مستقیم	
$0/453$	-	$0/453$	ناامیدی از روستا
$-0/441$	$-0/264$	$-0/177$	دافعه اقتصادی روستا
$0/391$	$0/190$	$0/201$	چشم و همچشمی
$-0/272$	$-0/041$	$-0/231$	سن

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در تحقیق حاضر، عوامل مؤثر بر گرایش به مهاجرت روستاییان به شهر در قالب چهار عامل جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و دافعه روستا دسته‌بندی شده است. با توجه به متغیرهای باقی‌مانده در معادله رگرسیون و همچنین، نتایج تحلیل مسیر و مقایسه میزان اثرگذاری این متغیرها بر گرایش به مهاجرت شهری، می‌توان گفت که عامل اجتماعی بیشترین سهم را در تبیین گرایش به مهاجرت روستاییان به شهر دارد. وقتی وضعیت اجتماعی موجود نتواند نیاز فرد را برطرف کند، او فکر حرکت به مکان‌های دیگر را در سر می‌پروراند، جاهایی که به نظرش شانس بهتری برای برآوردن نیازهای برآورده‌نشده و رفع محرومیت خود خواهد داشت. در بین عوامل اجتماعی، ناامیدی از روستا و چشم و همچشمی از بقیه مهم‌تر ارزیابی شدند.

دافعه اقتصادی روستا دومین علت اساسی مؤثر بر گرایش به مهاجرت شهری بوده است؛ به دیگر سخن، هرچه در روستا فرصت‌های شغلی، تنوع شغلی و امکان دستیابی به درآمد مکفی محدودتر باشد، گرایش به مهاجرت به شهر نیز به‌طور معنی‌داری در فرد تقویت می‌شود. از بین متغیرهای جمعیت‌شناختی با تأثیر معنی‌دار بر متغیر وابسته نیز سن و تحصیلات مادر از بقیه مهم‌تر بوده‌اند. این یافته‌ها همسو با مبانی نظری تحقیق یعنی، نظریه‌های جاذبه-دافعه، مکتب نوسازی و نظریه محرومیت نسبی است. با توجه به یافته‌های تحقیق در تبیین عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های شهری، می‌توان گفت که از یک سو، رکود در نواحی روستایی و ضعف دولت‌ها در خدمات‌رسانی، امید به بهبود شرایط روستا را در چشم اهالی آن کاهش داده و از سوی دیگر، نفوذ ارزش‌ها و سبک‌های زندگی شهری در جوامع روستایی آرمان‌ها و آرزوهای جدیدی را در اذهان اهالی روستا به‌وجود آورده است. از این‌رو، روستاییان بهبود وضعیت روستا را از گذشته تاکنون بسیار کند دانسته و امید به توسعه روستا را از دست داده‌اند و راه نجات از سکون روستایی و ترقی و پیشرفت را زندگی در شهر می‌دانند. همچنین، ساکنان روستا به‌ویژه قشر جوان مهاجران پیشین به شهر را پیشتراز می‌دانند و از این‌رو، احساس خوشایندی نسبت به ماندن در روستا ندارند و در مقایسه با جریان خروشان هم‌ولایتی‌های مهاجر، خود را برکه‌ای راکد در حصار روستا می‌بینند؛ در نتیجه، چنین احساس می‌کنند که رفتن از روستا جزء لاینفک سرنوشت آنها بوده و برای بودن، چاره‌ای جز رفتن نیست. بر پایه یافته اصلی تحقیق، می‌توان گفت که اگرچه بسیاری از نظریه‌ها بر نقش عوامل اقتصادی به عنوان تبیین‌کننده اصلی مهاجرت‌های روستا-شهری تأکید دارند، اما نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که علاوه بر عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی و روانی نیز در گرایش به اتخاذ تصمیم مهاجرت نقش تعیین‌کننده دارند. در پایان، با توجه به یافته‌های تحقیق، برای نگهداشت جمعیت در مناطق روستایی، راهکارهایی بدین شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

۱- با توجه به معنی‌داری رابطه متغیرهای اجتماعی-روانی با گرایش به مهاجرت:

- تبدیل روستاهای بزرگ‌تر به شهر در تقسیمات کشوری به منظور جذب بودجه برای ایجاد معماری شهری که به دنبال آن، بار روانی ناشی از یسک

کشیدن نام روستایی برای اهالی کاهش یافته و در نتیجه، علاوه بر انصراف بخشی از جمعیت در معرض مهاجرت، مقصد بخشی از جمعیت در معرض مهاجرت روستاهای اطراف را نیز به سمت خود تغییر می‌دهد؛ و

○ اهتمام جدی نهادهای آموزشی و فرهنگی از جمله آموزش و پرورش به آگاه‌سازی رده‌های سنی پایین، که هنوز نگرش‌های آنها به‌طور کامل شکل نگرفته است، نسبت به ظواهر زندگی‌های مرفه شهری.

۲- با توجه به تأیید رابطه بین دافعه اقتصادی روستا و گرایش به مهاجرت:

○ ارائه خدمات زیربنایی در روستاها از جمله گاز و اینترنت و سامان‌دهی شبکه‌های آب به منظور ایجاد زیرساخت‌های لازم برای استقرار صنایع کوچک در روستاها در راستای ایجاد اشتغال و حفظ جمعیت روستایی؛

○ تأکید بر پرداخت تسهیلات اشتغال‌زایی به کارآفرینان روستایی به منظور حفظ و توسعه سرمایه‌های روستایی و جلوگیری از خروج آن؛ و

○ در نظر گرفتن بحران آب پیشرونده حاکم بر کشور به‌ویژه در نواحی کویری همچون یزد و اتخاذ تمهیدات لازم به منظور جلوگیری از نابودی کشاورزی و روستا.

۳- با توجه به تأیید رابطه بین کمبود امکانات تفریحی و بهداشتی - درمانی با گرایش به مهاجرت:

○ ایجاد مکان‌های تفریحی و ورزشی برای گذران اوقات فراغت و متنوع‌سازی زندگی روستاییان؛ و

○ تقویت خدمات بهداشتی - درمانی در مناطق روستایی.

منابع

1. Bilborrow, E. (1996). Migration, urbanization and development: direction and issues. United Nations Population Fund Publishers, p. 26.
2. Fishbein, M. and Ajzen, H. (1975). Beliefs, attitudes, intentions, and behaviors. Reading, MA: Addison-Wesley.

3. Ghasemi Ardahaei, A. (2006). Investigating the causes of the migration of rural people to the cities in Iran. *Quarterly Journal of Village and Development*. 9(1): 50-80. (Persian)
4. Hosseini, H. (2002). An introduction to socio-economic demography and family planning. Hamadan: Bu-Ali Sina University Publications. (Persian)
5. Joshua-Remi, A., Ibrahim-Adegoke, A. and Nurain, A.O. (2011). An appraisal of the factors influencing rural-urban migration in some selected local government areas of Lagos State, Nigeria. *Journal of Sustainable Development*, 4(3): 136-141.
6. Kazemipour, Sh. and Ghasemi Ardahaie, A. (2007). Residential experience and tendency to migrate to the city of Tehran. *Journal of Population Association of Iran*, 4(3): 130-148. (Persian)
7. Keshavarz, M., Karami, E. and Lahsaeizadeh, A. (2013). Influencing factors of rural migration caused by drought: a case study in Fars province. *Quarterly Journal of Village and Development*, 16(1): 113-127. (Persian)
8. Laei, Gh. and Bagheri Ranani, N. (2009). The role of television in the establishment and consolidation of the tendency of religious students. *Quarterly Journal of the Knowledge Studies in the Islamic University*, 13(41): 65-81. (Persian)
9. Lahsaeizadeh, A. (1989). Migration theories. Shiraz: Navid Publications. (Persian)
10. Massey, S. (1990). Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. *Journal of Population Index*, 56(1): 3-26.
11. Mousavi, S.M. (2004). A study of the factors affecting villagers tendency to migrate to cities. Project Code 07-0810100000-77. *The Institute of Rural Research*. The Ministry Of Agriculture. (Persian)
12. Noorbakhsh, S.M. and Akbarpour Saraskanroud, M. (2012). Strategies to deal with rural-urban migration using SWOT model: a case study of Kohsar rural district of Hashtroud township. *Quarterly Journal of Rural Development*. 9(2): 128-142. (Persian)

13. Panahi, L. and Pishro, H. (2011). A study of factors affecting the migration of rural youth to cities in the central part of the villages of Marvdasht County. *Quarterly Journal of Regional Planning*, 1(2): 41-50. (Persian)
14. Rye, J. (2011). Youth migration, rurality and class: a Bourdieusian approach. *Journal of European Urban and Regional Studies*, 18(2): 170-183.
15. Shahnaz, H. (2010). Rural to urban migration in Pakistan: the gender perspective. *Pakistan Institute of Development Economics*, Working Paper 56.
16. Statistical Center of Iran (1986, 1996, 2011). Detailed results of the general census of population and housing. Tehran: Statistical Center of Iran. (Persian)
17. Statistical Center of Iran (2008, 2013). Summary of the results of the general census of population and housing. Tehran: Statistical Center of Iran. (Persian)
18. Tacoli, C., McGranhan, G. and Satterthwaite, D. (2015). Urbanization, rural-urban migration and urban poverty. Working Paper. International Institute for Environment and Development, London.
19. Taherkhani, M. (2010). Recognition of the effective factors in the rural urban migration, with emphasis on rural youth migration of Qazvin province. *Quarterly Journal of Modares*, 6(2): 41-61. (Persian)
20. Todaro, M. (1987). Internal migration in developing countries. Tehran: International Labor Office Publications. (Persian)
21. United Nations (2013), World population policies. Department of Economic and Social Affairs. New York. Available at: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/WPP2013/wpp2013.pdf>
22. Zhang, C. (2014). The impact of rural-urban migrant household in China. *Journal of Research in Gender Studies*, 4(2): 183-205.